

CERTIFIERAD
FN-SKOLA

FN-förbundet
UNA SWEDEN

Aktion FN för en bättre värld

lärmaterial

INNEHÅLL

Kort presentation – <i>10 TIPS FÖR EN BÄTTRE VÄRLD</i>	4
Fördjupningsuppgift: Ungas engagemang för en bättre värld	4
Klimatsmart för en bättre värld	
Föreläsning – <i>Varför ska vi bry oss om klimatet?</i>	6
Workshop – Skolagenda för klimatet	7
Globala målen för en bättre värld	
Föreläsning – <i>Agenda 2030</i>	9
Fördjupningsuppgift: Case – din nya mobil	10
Klädbyte för en bättre värld	
Filmvisning och diskussion – <i>Den giftblå floden</i>	11
Analyze a company – The 10 principles for corporate sustainability	13
Matsmart för en bättre värld	
Diskussion – Minska matsvinnet	15
Din röst för en bättre värld	
Speech Analysis – Greta Thunberg at the UN Action Summit	17
Fred för en bättre värld	
Tips! – Röda Korsets webbkurs om krigets lagar och folkrätten	20
Fördjupningsuppgift: Kriget i Ukraina och FN	21
Övning om minor – <i>Det gör skillnad!</i>	22
AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial	25
AKTION FN för en bättre värld - koppling till Lgy 11	26

AKTION FN

Aktion FN skapar kompetens och engagemang för globala frågor. Inför fyra internationella FN-dagar under läsåret 2021-22 skickas Aktion FN-paket till lärare och elever. Lärarna får bland annat färdiga lektioner med en rad tips på övningar och material. Eleverna får redskap för att genomföra en aktion för en global fråga. Aktion FN erbjuder på så vis alla FN-skolor att under en och samma vecka agera gemensamt för en bättre värld. Välkommen att vara med, en annan värld är möjlig!

Aktion FN läsåret 2021/22

För globala målen (FN-dagen)	v. 42	skickas ut v. 38
För mänskliga rättigheter (MR-dagen)	v. 49	skickas ut v. 46
För jämställdhet (Kvinnodagen)	v. 10-11	skickas ut v. 6
För en bättre värld	v. 19	skickas ut v. 14

Aktion FN för en bättre värld

Vi är många som oroas av världsläget. Med väpnade konflikter, klimathot och rekordmånga människor på flykt är det lätt att tvivla på framtiden. Men trots allt detta finns det hopp. Världens länder har antagit Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling, den mest ambitiösa framtidsplan världen skådat. I juni äger även FN:s miljökonferens Stockholm +50 rum som kommer att uppmärksamma 50 år av globalt miljöengagemang och vikten av att öka takten i omställningen mot hållbara och gröna samhällen, där ingen lämnas utanför. Nu är civilsamhällets engagemang viktigare än någonsin. Ju fler vi är, desto mer kan vi göra tillsammans.

Eleverna uppmanas i denna aktion att vara med och arrangera Festivalen One Earth på skolan för att skapa hopp och höja ungas röster i arbetet för en bättre värld. De kan välja bland 11 stationer utifrån vad som passar för skolan. Alla stationer lyfter hur FN och var och en av oss kan bidra till en hållbar värld.

I lärardelen presenteras lektionsmaterial som inspiration till er undervisning, bland annat PowerPoint-presentationer med talarmanus och diskussionsfrågor, en dokumentär, en webbkurs, övningar och tips på fördjupningsuppgifter och fördjupningsmaterial. De olika lektionsmaterialen anknyter till temat för några av de festivalstationer som elevföreningen kan välja att anordna.

Frågor? Kontakta skolenheten via: <https://fn.se/om-oss/organisation/personal/>

AKTION FN för en bättre värld

Kort presentation – 10 TIPS FÖR EN BÄTTRE VÄRLD!

Syfte

Att inspirera eleverna till engagemang för en bättre värld utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

För koppling till Lgy 11, se s. 26 ff. i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

Material

PowerPoint med talarmanus i form av faktabladet 10 TIPS FÖR EN BÄTTRE VÄRLD!

Finns på portalen för FN-skolor: www.fn.se/portalen, lösenord: *indien*

Tid

C:a 15 min

Tips!

På portalen för FN-skolor finns en projekthandbok med 17 förslag på projekt att genomföra för eleverna för att lyfta de globala målen: <https://fn.se/engagera-dig/projektbidrag/projekthandbok/>. För att komma åt projekthandboken behövs lösenordet *agenda2030*.

Fördjupningsuppgift – ungas engagemang för en bättre värld

I kortfilmen [#enförbaskadskillnad](#) berättar Henrik Schyffert och Svenska FN-förbundet med hjälp av en badanka och ett gäng pingviner hur världen kan bli bättre. Det framgår att svenskar använder mer än 100 miljoner liter vatten per år för att koka pasta en dag i veckan, samtidigt som det finns människor runt om i världen som saknar tillgång till vatten. Haken är att "alla inte känner till detta". I filmklippet ges tips på hur en kan sprida kunskap om läget i världen.

Ibland kan det dock kännas som att omvärlden inte lyssnar på en eller inser allvaret. UNDP:s klipp [Blir världen bättre?](#) visar att det finns fler som bryr sig och vill engagera sig för en bättre värld. Ungas röster är välbehövliga och en viktig drivkraft för uppfyllandet av Agenda 2030. Visa de båda klippen för klassen och låt sedan eleverna diskutera i smågrupper.

Länkar till klippen

- #enförbaskadskillnad: <https://www.youtube.com/watch?v=R5dY3KLwnqo&t=41s>
- Blir världen bättre: <https://www.youtube.com/watch?v=NJKsTrLpEr0>

Reflektionsfrågor

1. Hur tror ni att ungas roll har förändrats genom historiens gång? Är det en positiv förändring eller negativ?
2. Vad tror ni inspirerar unga för att vilja engagera sig för en bättre värld?
3. I klippet tycks huvudkaraktären först känna sig ensam, en situation som sedan vänder. Det är inte alltid självklart att det finns andra som också bryr sig. Hur kan engagerade ungdomar nå varandra? Hur kan ungdomar hjälpa varandra för att förbättra världen? Vad är viktigt när ungdomar försöker nå ut till varandra?
4. Vilken roll tänker ni att unga har i framtiden? Hur kan ungdomsengagemang skapa förutsättningar för att de globala målen uppfylls i tid till 2030?
5. Vilka aktiviteter kan unga engagera sig i för att öka kunskap kring dem globala målen i samhället

Tips!

Kolla in UNDP:s nya digitala plattform [Blir världen bättre?](#) Det är en kunskapsplattform som på ett interaktivt sätt beskriver hur världen utvecklats historiskt. Genom visuell presentation av fakta och statistik gör plattformen det enklare att förstå den värld vi lever i.

<https://blirvarldenbättre.se/>

AKTION FN för en bättre värld

Föreläsning – *Varför ska vi bry oss om klimatet?*

Syfte

Ge en ökad kunskap om klimatförändringarna med fokus på de insatser som behöver göras för att undvika en alltför stor höjning av den globala medeltemperaturen.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 och framåt i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

13.1, 13.2, 13.3

Material

PowerPoint och talarmanus finns på portalen för FN-skolor: www.fn.se/portalen, lösenord: *indien*

Tid

C:a 45-60 min.

Om föreläsningen

Presentationen innehåller fakta kring de utmaningar världen står inför, vilka insatser som krävs och en presentation av FN:s klimatarbete, samt fem avslutande diskussionsfrågor.

AKTION FN för en bättre värld

Workshop – Skolagenda för klimatet

Syfte

Eleverna uppmanas att reflektera över hur enskilda individer kan påverka sitt när- och lokalområde. Workshopen syftar till att låta eleverna försöka komma på lokala lösningar och åtgärder som gynnar klimatet och formulera en plan för detta.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 och framåt i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

4.7

10.2

13.2, 13.3

16.7

Tid

C:a 60-90 min.

Bakgrund

Med åtta år kvar för Agenda 2030 är det tydligt att vi behöver göra mer för att hinna uppnå alla mål. FN:s generalsekreterare António Guterres har förankrat de nästkommande åren i vad som kallas **Decade of Action**. Vårt fokus måste vara att agera och att ta ansvar över vår planet. I beskrivningen av Decade of Action belyses vikten av att alla ska vara med och påverka, från lokala civilsamhällsorganisationer till stater, samt vikten att inte glömma någon på vägen.

Vad är klimatsmart? Definitionen av klimatsmart kan variera beroende på vem du frågar men kort och gott handlar det om att basera beslut i vardagen efter vad som är det mest miljövänliga alternativet, d.v.s. det alternativ som ger minst utsläpp av växthusgaser av de givna alternativen. Att äta mer växtbaserat istället för kött samt att cykla istället för att ta bilen är två exempel på att vara klimatsmart.

<https://www.medvetna.se/guide/leva-klimatsmart/>

Instruktioner

Uppdraget består i att, med inspiration i Decade of Action, tillsammans komma fram till fem punkter för hur antingen **skolan** eller **kommunen** kan bli mer klimatsmart. Bestäm i helklass ifall ni vill fokusera på skolan eller kommunen. Ifall eleverna är bekväma med det, så kan de med fördel skicka vidare sitt underlag till vald aktör.

1. I helklass, börja med att **titta på följande klipp** för att få en förståelse för vad Decade of Action innebär: <https://www.youtube.com/watch?v=zjKnUI5rElc>
2. Dela sedan upp klassen i smågrupper, och låt dem diskutera vilka lokala förändringar de vill ha snarast gällande klimatet. Här uppmanas de att **leta upp initiativ som är klimatsmarta**. Exempelvis kan de ta reda på hur andra skolor gör, hur kommuner arbetar för att agera mer klimatsmart och ifall det finns förbättringsmöjligheter. Uppmana eleverna att föra anteckningar.
3. I helklass ska eleverna sedan diskutera vad de har kommit fram till i sina smågrupper. Här börjar klassen att **utforma sin egen agenda**. Låt klassen gemensamt ta fram 5 punkter som belyser hur skolan/kommunen kan arbeta för att agera mer klimatsmart. Det kan till exempel vara att skolan uppmanas laga mindre mat för att minska matsvinn, eller att lamporna ska släckas innan alla går hem för att spara energi eller att det ska finnas tydliga riktlinjer för hur skräphantering ska ske på platsen. Låt idéerna flöda fritt! Det går även bra att utveckla initiativ som redan är i gång. En förutsättning för en framgångsrik agenda är att eleverna känner sig delaktiga och har en möjlighet att höja sin röst.
4. När klassen har färdigställt agendan är det dags att **se till att den tas i bruk**. Är det en skol-agenda som tagits fram? Kontakta skolledningen och framför punkterna, involvera elevråd och elevförening. Har agendan tagits fram till kommunen? Undersök om kommunen har en hållbarhetssamordnare eller -strateg och skicka agendan till denna, alternativt till kontaktperson på relevant förvaltning, t.ex. Miljöförvaltningen.

Tips!

Vad krävs för att världen ska bli hållbar och mer rättvis?

I The Hunger Project's **skrivtävling "Världens agenda"** får eleverna skriva en text där de resonerar kring denna fråga och koppla ihop minst två mål från Agenda 2030. Det vinnande bidraget kommer att presenteras på Bokmässan 2022 i Göteborg och publiceras i tidningen OmVärlden, Sveriges ledande nätmagasin om globala frågor som ägs av Sida. Bidrag kan skickas in fram till 1 juni.

Läs mer här: <https://thehungerproject.se/skrivtavling-varldens-agenda/>

AKTION FN för en bättre värld

Föreläsning – Agenda 2030

Syfte

Ge en ökad kunskap om de globala målen och Agenda 2030 och visa att världen på många sätt blir mycket bättre för allt fler, samtidigt som det finns många utmaningar kvar.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 och framåt i detta häfte.

Material

PowerPoint och talarmanus finns på portalen för FN-skolor: www.fn.se/portalen, lösenord: *indien*

Tid

C:a 45-60 min.

Om föreläsningen

Presentationen innehåller fakta om de 17 globala målen, hur de kommit till och vad de innebär. Dessutom lyfts de viktigaste aktörerna för genomförandet av Agenda 2020.

GLOBALA MÅLEN

för hållbar utveckling

Fördjupningsuppgift: Case – din nya mobil

Denna uppgift utgår ifrån ett case och syftar till att ge eleverna en ökad kunskap om de globala målens relevans i vår vardag. De ges också en möjlighet att undersöka mönster och indikatorer som hänger ihop med de globala målen. Eleverna ska själva ta reda på vilka globala mål som är relevanta för caset och ifall de respekteras eller ej.

Case – din nya mobil: En ny mobiltelefon ska lanseras. Du tittar på din gamla. Batteriet börjar faktiskt bli lite dålig och den nya modellen har en bättre kamera. Givetvis ska du ha den nya. Men innan den nya telefonen kommer till dig ska den tillverkas. Ett viktigt ämne för att skapa bra flöde i mobilernas små kretskort är *coltan*. När många vill ha en vara ökar efterfrågan och om utbudet är litet ökar ofta priserna. Det innebär att där efterfrågan är stor, men utbudet litet, finns det pengar att tjäna. Det är precis vad som har hänt med ämnet coltan. Coltan för din nya mobiltelefon finns bara på ett fåtal platser runt om i världen, exempelvis i Demokratiska republiken Kongo (DR Kongo). Där har coltan länge finansierat våld och terror och många gruvor ockuperas av väpnade grupper. Men när mobilen väl kommer till dig är den fint inpackad i en kartong. Där syns inga spår av barnen som bröt ämnet till kretskortet, eller de systematiska våldtäkterna som användes som krigsföring för att de väpnade grupperna skulle behålla kontrollen över coltangruvorna. Du håller den nya och den gamla mobilen i dina händer och jämför. Den nya är lite större, men snyggare. Det är svårt att föreställa sig, där du sitter med dem i handen, att du kanske håller i en del av orsaken till våld och barnarbete i DR Kongo.

Läs mer om DR Kongo-konflikten på www.globalis.se

Dela upp klassen i smågrupper där de får möjlighet att diskutera följande frågor.

- Hur ofta tycker du att en behöver byta ut sin mobiltelefon?
- Går det att återvinna en mobiltelefon? I sådana fall hur/var?
- Vems ansvar är det att se till att konflikterna om coltan upphör tycker du? Konsumenter? Företag? Regeringar? Någon annan?
- Vilka globala mål kan caset kopplas till?
- Tycker ni att dessa globala mål följs i caset? Varför/varför inte?
- Hur tror ni att caset kommer att se ut år 2030?
- Hur kan FN arbeta för att belysa och motverka att mänskliga rättigheter kränks i samband med utgrävning av coltan?
- Vilken hänsyn till de globala målen tror ni har tagits i tillverkningen av din mobil?

Tips!

Med hjälp av UNDP:s verktyg **målkompassen** kan eleverna få personliga tips på hur de kan engagera sig utifrån deras egna svar i spelet. De har även möjlighet att lära sig mer om varje mål. Följ länken: <https://www.globalamalen.se/malkompassen/>

AKTION FN för en bättre värld

Filmvisning och diskussion – *Den giftblå floden*

Syfte

Klädindustrin har en ständig påverkan på klimatet och miljön. Genom att ge en insyn i hur globala produktionskedjor är kopplade till hållbarhet och en hälsosam planet, syftar uppgiften till att öka förståelsen för hur klädindustrin påverkar samhället ur ett hållbarhetsperspektiv, att öka kunskapen om vilka åtgärder som krävs för att motverka orättvisor och miljöförstörelse, samt att reflektera över hur vi kan röra oss mot mer hållbara alternativ.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 och framåt i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

6.3, 6.4, 6.6

12.2, 12.4, 12.6, 12.8

14.7

Material

Möjlighet att se dokumentären *Den giftblå floden* (2017):

<https://www.svtplay.se/video/27659457/den-giftbla-floden?info=visa> (52:08 min)

Tid

Dokumentären är 52 min lång + tid för diskussion.

Om programmet

När vi låter fattiga länder tillverka våra kläder skapar det jobb och kanske välstånd där och våra egna vatten kan tillfriskna. Men i länder som Indien och Bangladesh får floderna betala ett högt pris för en textilindustri utan miljökrav på sig.

Instruktioner

Se dokumentären *Den giftblå floden*. Efter filmvisningen har ni möjlighet att diskutera följande frågor i helklass alternativt i smågrupper.

- Vem tycker ni bär det främsta ansvaret för att sanera floderna? Klädföretagen eller landet där produktionen sker?
- Varför tror ni att det inte är så vanligt att man kritiserar regeringen och industriägarna i Bangladesh? Vad kan det bero på?
- Varför tror ni att företagen döljer vad som sker i stället för att lägga ner produktionen, trots att de känner till dess miljöpåverkan? Vad styr dessa beslut tror ni?

- Vad får dokumentären er att känna? Hur tänker ni kring bilderna på de stora avfallet som ligger på floderna?
- Vilka globala mål går att koppla till dokumentären, och på vilka sätt?
- I dokumentären framgår att en majoritet inte känner till den negativa påverkan på människor i en annan del av världen när billiga varor köps. Hur tror ni att världen hade sett ut om flera konsumenter visste om konsekvenserna av deras plagg?
- Vad tror ni att en utredning i Indien kring deras föroreningar av floder hade kunnat leda till långsiktigt?
- Vilken påverkan kommer föroreningar av floder ha på framtida generationer?

Fördjupningsuppgift – Ställ ett klädföretag mot väggen!

Sverigeskonsumenter.se erbjuder material om hur en kan agera mer hållbart och miljövänligt. Vi uppmanas bland annat till engagemang genom att kontakta olika modeföretag för att ställa krav och frågor kring arbetsvillkor, hållbarhet och ansvar. På hemsidan finns även kontaktuppgifter till några av Sveriges största modeföretag.

Låt eleverna kontakta ett modeföretag för att ställa följande frågor:

- Har de som producerar era kläder levnadslön?
- Hur kontrollerar ni att de som producerar era kläder har rimliga arbetsvillkor?
- Får de som tillverkar era kläder vara anslutna till ett fackförbund. Hur kontrollerar ni att den rättigheten inte inskränks?
- Hur kontrollerar ni att underleverantörer följer era produktionsregler?

Läs mer här

[Mejla modeföretagen – kräv att arbetarna kan leva på sin lön - Sveriges Konsumenter - Sveriges Konsumenter](#)

[Kartlägg din garderob - Sveriges Konsumenter - Sveriges Konsumenter](#)

[Testa dig själv: måste du köpa? - Sveriges Konsumenter - Sveriges Konsumenter](#)

AKTION FN för en bättre värld

Analyze a company – The 10 principles for corporate sustainability

Purpose

Students are encouraged to understand the production chains for clothing. By analyzing a specific clothing company, students are expected to gain an insight into the different processes related to its production. By applying The Ten Principles of the UN Global Compact, the purpose of the following task is to: contribute to a better understanding of how human rights, sustainability and labor rights are linked to clothing manufacturing.

Linked to Lgy 11 (see p. 26 ff. in this booklet).
and SDG:s

8.5, 8.6, 8.7, 8.8

12.4, 12.6

Time frame

C:a 60-70 minutes.

Material

Follow the link to find the ten principles that deal with human and labor rights and sustainability linked to business activities:

<https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

About the UN Global Compact

The UN Global Compact is a UN-acknowledged initiative that aims to mobilize a movement of sustainable companies and stakeholders. By improving collaboration with the private sector, the initiative will also contribute to an advancement for the UN Sustainable Development Goals, with a special emphasis on collaboration and innovation. By providing a principle-framework, the UN Global Compact help companies to ensure a more sustainable business.

Instructions

1. Tell the students to select an apparel company (for example, NIKE, Adidas, GANT, H&M, or similar).
2. Let them do an analysis of the clothing company, applying the 10 principles. **How do the company's activities relate to the different principles? Is it possible to see shortcomings in the company's activities linked to these principles?** Formulate concise answers under each principle, the idea being that students should gain an

understanding of how clothing companies treat human and labor rights as well as sustainability.

3. Once the students have done a brief analysis, divide them into small groups where they can present to each other what they have managed to find about the chosen apparel company.
4. Then discuss with the whole class and reflect on how to create more sustainable production chains, and/or how individuals might contribute to these principles being followed in practice through local engagement. For example, at school, in their family and in the public.

In-depth questions: Greenwashing

In recent years, the discussion around "greenwashing" has become more widespread. The concept is dedicated to companies that communicate that they are more sustainable than they are in practice. For example, companies may suggest that certain materials used are organic, but at the same time there are other processes that fail to be sustainable throughout the production chain.

Let the students discuss the following questions in small groups:

1. Why do you think companies choose to communicate that they are acting in an environmentally friendly way or using sustainable and organic materials even though they are not?
2. Do you think that companies are aware that certain parts of their processes are not sustainable and why do you think that they do nothing about it?
3. How can consumers increase their knowledge about the concept and what are the different signs that a company uses "greenwashing"?
4. How can consumers exercise influence on clothing companies that, for example, violate human rights?

Links

[Labor Rights in the Garment Industry | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#)

["Modebranschen måste ta sitt ansvar för människorna som tillverkar våra kläder" | Globalportalen](#)

[H&M och rättvisa löner | Fair Action](#)

[Naturskyddsföreningen: "Klädkonsumtionen är inte hållbar" | SVT Nyheter](#)

[Så undviker du greenwash i din hållbarhetskommunikation - Miljö & Utveckling \(miljo-utveckling.se\)](#)

AKTION FN för en bättre värld

Diskussion – Minska matsvinnet

Syfte

- Att undersöka hur matsvinn hanteras lokalt och diskutera matsvinnets påverkan på miljön samt hur en långsiktig förändring kan ske.
- Att reflektera kring hur konsumtionsbeteenden kan ändras och huruvida vi kan arbeta mot en förbättrad hantering av världens matavfall och matsvinn genom lokalt engagemang.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 och framåt i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

2.1, 2.2, 2.4

12.3

13.3

Material

Följande klipp med kocken Paul Svensson kan visas som inspiration:

<https://www.youtube.com/watch?v=RbkVG4nyoY8>

Tid

C:a 40-60 min för förberedelse och 40 min för diskussionen när svaren från livsmedelsaktörerna mottagits. Om inte alla grupper fått återkoppling, utgå från de svar ni fått in.

Bakgrund

Livsmedelskedjan består av flera processer, från leverantörer och grossister till butiker och restauranger. Enligt Naturvårdsverket förekommer matavfall att inom alla dessa led. En del matavfall kan ses som oundvikligt, men det slängs även onödigt matavfall i stor omfattning. Detta benämns ofta som matsvinn och syftar på mat som ej hunnit ätas upp. Det internationella samfundet är överens om att det krävs en förändring, och har därför inkluderat utmaningen med matsvinn i Agenda 2030 (mål 12.3: halvera matsvinnet i världen). I Food Waste Index (2021) utfärdad av FN, framgår att omkring 8–10% av världens växthusgasutsläpp sker på grund av mat som ej äts upp och att matsvinn är ett globalt problem som berör alla.

Instruktioner

1. Dela upp klassen i grupper om 3–4. Be grupperna välja en eller flera lokala livsmedelsaktörer att kontakta. Med fördel kan det vara bra att kontakta flera olika typer av aktörer. Allt från livsmedelsaffärer till lokala restauranger. På så vis så är

det större chans att en aktör svarar. Det finns vanligtvis en kommunikationsavdelning som en kan få hjälp av.

2. Gruppen får sedan utifrån egna förutsättningar välja ifall de vill ställa frågorna via mejl, på plats eller telefonkontakt. Använd förslagsvis mallen nedan eller utveckla egna frågor.

Hej!

Vi är en klass från som har fått i uppgift att kontakta en livsmedelsaktör i syfte att undersöka hur man kan arbeta för att minska matsvinn och avfall i sin verksamhet. Det hade varit otroligt givande om ni hade velat svara på några frågor kring hur ni ser på hållbarhet, konsumtionsbeteenden och matsvinn:

- *Hur arbetar ni med hållbarhet inom er verksamhet?*
- *Har ni riktlinjer kring hur ni ska jobba inom verksamheten för att minska matavfall och matsvinn?*
- *Hur tycker ni att konsumenter kan minska matsvinn och matavfall i sin vardag?*
- *Vilka tycker ni bär ansvaret för att förändring kring våra matvanor skall ske, på sikt?*

Återigen, vi skulle vara mycket tacksamma om ni tog er tiden att svara på dessa frågor. Tack på förhand.

Mvh

...

3. Följ upp med ett återsamlingstillfälle där grupperna får presentera svaren.
4. Utgå slutligen från resultatet när ni diskuterar följande frågor:
 - Hur kan vi genom engagemang i lokalsamhället göra skillnad för en förbättrad hantering av matavfall och matsvinn?
 - Skulle ni kunna bidra till att införa riktlinjer och principer som ni vill att skolan ska följa kring matsvinn och matavfall?
 - Finns det något som kan bli bättre i företagens verksamhet?
 - Har ert synsätt kring matsvinn och matavfall påverkats?

AKTION FN för en bättre värld

Speech Analysis – Greta Thunberg at the UN Action Summit

Purpose

Climate activist Greta Thunberg is an experienced speaker, known for challenging world leaders to take immediate action for climate change mitigation. Her message bears an urgency that is hard to dismiss, and her School Strike initiative has inspired millions of students globally to join the movement Fridays For Future. But what makes her speeches successful? How does she draw the audience into a speech, and how is the content structured? The objective of this exercise is to let the students figure these questions out, performing a rhetorical analysis of the speech Greta held at the UN Action Summit in 2019.

Linked to Lgy 11 (see p. 26 ff. in this booklet).
and SDG:s

13.1, 13.2, 13.3

17.14, 17.16

Time frame

The speech is approximately 5 minutes long + time for the analysis and speech writing, in total 90-120 minutes.

Material

- Computers, mobile phones or other devices enabling the students to watch the speech by Greta Thunberg at the UN Action Summit.
- The link to the speech on YouTube:
<https://www.youtube.com/watch?v=KAJsdgTPJpU> .
- The analysis questions derive from “Six Minutes Speaking and Presentation Skills”:
<http://sixminutes.dlugan.com/speech-evaluation-1-how-to-study-critique-speech>

Instructions

Watch Greta Thunberg’s speech, together in the classroom or individually. Let the students analyze the speech individually or in couples, guided by the questions below.

The Speech Objectives

- What is the speaker’s goal? Is it to educate, to motivate, to persuade, or to entertain?
- What is the primary message being delivered?
- Was the objective achieved?

Speech Content and Structure

The Speech Opening

- How did the speaker draw the audience into the speech?
- Did the speech open with a story? A joke? A startling statistic? A controversial statement? A powerful visual?
- Did the speech opening clearly establish the intent of the presentation?
- Was the opening memorable?

The Speech Body

- Was the presentation focused? i.e. Did all arguments, stories, anecdotes relate back to the primary objective?
- Were examples or statistics provided to support the arguments?
- Were metaphors and symbolism used to improve understanding?
- Was the speech organized logically? Was it easy to follow?
- Did the speaker transition smoothly from one part of the presentation to the next?

The Speech Conclusion

- Was the conclusion concise?
- Was the conclusion memorable?
- Was there a call-to-action?

Delivery Skills and Techniques

Enthusiasm and Connection to the Audience

- Was the speaker enthusiastic? How can you tell?
- Was there audience interaction? Was it effective?
- Was the message you- and we-focused, or was it I- and me-focused?
- Was humor used? Was it relevant to the speech?

Physical – Gestures and Eye Contact

- Did the speaker's posture display confidence and poise?
- Were gestures natural, timely, and complementary?
- Were gestures easy to see?
- Was eye contact effective in connecting the speaker to the whole audience?

Vocal Variety

- Was the speaker easy to hear?
- Were loud and soft variations used appropriately?
- Was the speaking pace varied? Was it slow enough overall to be understandable?
- Were pauses used to aid understanding, heighten excitement, or provide drama?

Language

- Was the language appropriate for the audience?
- Did the speaker articulate clearly?
- Were sentences short and easy to understand?
- Was technical jargon or unnecessarily complex language used?
- What rhetorical devices were used? e.g. repetition, alliteration, the rule of three, etc.

Intangibles

- How did the speech make you feel?
- Were you convinced?
- Would you want to listen to this speaker again?
- Were there any original ideas or techniques?

Now it's your turn!

Let your students, inspired by Greta, or another speaker they admire, prepare a speech of their own about a burning subject, e.g. something related to the content of the upcoming Stockholm +50 conference <https://www.stockholm50.global/>. Suggestions:

- “The importance of a global treaty on plastics”,
- “A healthy planet for the prosperity of all”, etc.

The analysis questions above can serve both as a guide for the design of the speech, and as a tool for a self evaluation of their speech. Suggest the students present their speeches during the “Aktion FN festival”.

In-Depth practice

Having evaluated Greta Thunberg’s speech, the objective of this in-depth exercise is to let your students compare it to another speech with a similar message, performed by David Attenborough at the COP26 Conference in Glasgow in November 2021.

The link to the speech on YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=A6SO0xkr_uI (7.18 minutes).

Watch David Attenborough’s speech, together in the classroom or individually. Let the students perform the comparative analysis between the two speeches, individually or in couples, guided by the questions below. Follow up summarizing the students’ results together in the classroom.

- What are the main differences?
- Evaluate the impact of David Attenborough’s use of visual aids. Did it help to convey the message? Did it add energy to the presentation or remove it? What are the pros and cons of these visual aids, in comparison to Greta Thunberg’s speech, which was used without such design?
- Which speech had the most impact on you?

AKTION FN för en bättre värld

Tips! – Röda Korsets webbkurs om krigets lagar och folkrätten

Syfte

Med anledning av säkerhetsläget i Europa vill vi tipsa om denna webbkurs framtagna av Röda Korset, i vilken eleverna får lära sig om krigets lagar och folkrätten runtomkring. Syftet med webbkursen är att på ett interaktivt sätt få förståelse för när den humanitära rätten (krigets lagar) gäller och varför den är viktig, för de principer som begränsar hur väpnade attacker får genomföras och vilka grupper av människor som är skyddade under krigets lagar. Syftet med tillhörande lärarhandledning är att eleverna på ett lekfullt och effektivt sätt får öva sina nyfunna kunskaper i krigets lagar.

För koppling till Lgy 11: se s. 26 ff. i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

16.1, 16.2, 16.3, 16.10

Material

- Möjlighet att genomföra Röda Korsets "Webbkurs i krigets lagar och folkrätten däromkring": <https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/webbkurs-i-krigets-lagar-och-folkratt/>. Eleverna behöver tillgång till datorer, plattor eller mobiltelefoner med internetuppkoppling.
- Tillhörande lärarhandledning: <https://www.rodakorset.se/globalassets/rodakorset.se/dokument/krigets-lagar/lararhandledning-webbkurs-krigets-lagar-och-folkratten-runtomkring.pdf>

Tid

Kursen tar ca 40 minuter att genomföra. Lärarhandledningen består av fyra delar. Vi föreslår att du tillägnar en lektion till varje del.

Om webbkursen

FN-stadgan säger att stater ska söka fredliga lösningar på konflikter. Därför är Rysslands angrepp på Ukraina ett brott mot FN-stadgan och mot folkrätten. Folkrätten består av bland annat FN-stadgan och andra överenskommelser som reglerar hur stater ska samarbeta och agera gentemot varandra. I webbkursen får eleverna lära sig om krigets lagar och folkrätten runtomkring. Tillhörande lärarhandledning inkluderar övningar där eleverna får praktisera kunskaperna de tillägnat sig i kursen. Efter avslutad kurs får eleverna ett diplom.

Fördjupningsuppgift: Kriget i Ukraina och FN

Låt eleverna arbeta med tidslinjer på två olika sätt i relation till Rysslands invasion i Ukraina. Uppgifterna kan göras individuellt eller i mindre grupper.

- 1. Bakgrunden till kriget i Ukraina – Gör en tidslinje:** Låt eleverna ta hjälp av programmet "Bakgrunden till Rysslands invasion" för att göra en tidslinje över bakgrunden till händelserna i Ukraina. Börja förslagsvis tidslinjen vid första världskriget 1914-1918.
<https://urplay.se/program/226552-samhallskunskap-forklarad-bakgrunden-till-rysslands-invasion>

För en fördjupad inblick i historiken, ta hjälp av paneldiskussionen under evenemanget "Rysslands krig mot Ukraina: bakgrund och konsekvenser".
<https://www.ui.se/evenemang/tidigare/2022/mars/rysslands-krig-mot-ukraina-bakgrund-och-konsekvenser/>

- 2. FN:s roll i kriget i Ukraina – Följ en tidslinje:** I en tidslinje på fn.se har FN-förbundet samlat de större skeendena i kriget i Ukraina ur ett FN-perspektiv: <https://fn.se/ukraina/tidslinje/>. Välj ut fyra FN-organ, eller FN-relaterade organisationer alternativt personer som omnämns i tidslinjen och svara på följande frågor:
 - Vilken är personens/organisationens roll inom FN-systemet? Här kan eleverna förslagsvis ta hjälp av följande källor:
<https://unric.org/sv/information-om-fn/>
<https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/fn-som-organisation/fn-systemet/>
 - Vilken insats gör personen/organisationen i de skeenden som beskrivs i tidslinjen? Vilken effekt tror du att insatsen får?
 - *Kan FN skicka sina fredsbevarande trupper till Ukraina?* Denna fråga har ställts till FN-förbundets rådgivare för fred- och säkerhetsfrågor Jens Petersson. Läs den utredande bloggtexten av Jens Petersson och summera i några meningar: Vilka möjligheter och hinder finns för att FN ska kunna ha fredsbevarande trupper i Ukraina? Vad tycker du själv om en sådan insats? Länk till bloggen:
<https://fn.se/aktuellt/blogg/kan-fn-skicka-sina-fredsbevarande-trupper-till-ukraina/>

För en mer omfattande förklaring av Säkerhetsrådets, Generalförsamlingens och Generalsekreterarens roller i relation till Rysslands invasion i Ukraina, se denna artikel i UN News från 4 april:

<https://news.un.org/en/story/2022/04/1115592>

AKTION FN för en bättre värld

Övning om minor – *Det gör skillnad!*

Syfte

I samband med Rysslands invasion i Ukraina har diskussionen om minor fått förnyad aktualitet. Enligt Human Rights Watch har ryska styrkor använt sig av så kallade "anti-personell mines" som är förbjudna enligt Ottawafördraget. Utöver de minor och granater som har avfyrats av de ryska styrkorna har även ukrainska soldater placerat ut landminor vid broar, flygplatser och annan viktig infrastruktur för att förhindra att denna används av Ryssland. Med denna övning vill vi lyfta de omfattande konsekvenserna för den enskilda individen som bor i ett mindrabbat område. Vi vill göra det genom att fokusera på de positiva effekterna för människor som bor i områden där minor röjts och där det återigen går att bruka sin mark eller röra sig fritt på vägarna.

För koppling till Lgy11 se s. 26 ff. i detta häfte.

Koppling till Globala målen:

3.4

16.1, 16.2

Material

- Möjlighet att se filmen Betty: <https://www.youtube.com/watch?v=agmClW6uAzo>
- Övningen är en del av det pedagogiska materialet tillhörande FN-förbundets projekt Minor. Materialet i sin helhet finns här: <https://fn.se/wp-content/uploads/2021/07/SFN-Workshop-ovningar-Minor-juni2021.pdf>

Tid

C:a 60-90 min.

Bakgrund

Inled med att visa filmen [Betty - A Marco Grob film - Narrated by Daniel Craig - YouTube](#) för att tydliggöra hur arbetet mot minor kan se ut. Berätta för deltagarna om minor och explosiva lämningar och hur dessa vapen påverkar civila i både fred- och krigstider. Berätta att under krig och konflikter placeras minor och explosiva lämningar ut på fält, vid vägar, och i stadsmiljöer. Det gör att tusentals människor dödas och skadas varje år av minor och explosiva lämningar. Ungefär hälften av de som drabbas är barn. Detta är en tyst katastrof som både drabbar enskilda personer och familjer, men som också hindrar samhällen från att återhämta sig efter krig och konflikt. Minor, och andra explosiva lämningar, placeras ofta ut i närheten av där människor bor, vilket får stora ekonomiska och

sociala konsekvenser när det inte längre går att röra sig fritt. Svenska FN-förbundet stödjer FN:s minröjningsorganisation UNMAS genom projekt Minor, som arbetar för en värld fri från minor och explosiva lämningar. UNMAS arbetar med att röja minor och explosiva lämningar, samt förebygga dödsfall och skador genom riskutbildningar.

Instruktioner

Dela upp gruppen i två delar. Den ena halvan av gruppen tilldelas "Case 1" och den andra halvan tilldelas "Case 2".

Ta gärna fram de globala målen som ett hjälpmedel: <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>. Gör sidan synlig för alla under hela övningen så att de kan använda sig av och inspireras av målen.

Case 1: Föreställ dig att du är en bonde som lever i ett krigshärjat land. På vilka olika sätt tror du att det påverkar dig om minor röjs från dina åkrar och omkringliggande vägar och transportleder?

Case 2: Föreställ dig att du är ett barn som tillsammans med din familj nyligen återvänt till den stad ni tidigare flytt från på grund av krig. På vilka olika sätt tror du att det påverkar dig i din vardag, och hur påverkas din framtid, av att minor har röjts i staden du bor i?

Gör en 1-2-4-Alla-övning:

- (1) – Be först alla, var och en, läsa och fundera på sitt case. Be dem skriva ned det de kommer på.
- (2) – Be deltagarna hitta någon som har samma case som en själv. Därefter är uppgiften att dela med sig av sina tankar till den andra. Be paret sammanställa och skriva ned sina gemensamma tankar.
- (4) – Uppmana varje par att gå ihop med ett annat par som gjort det andra caset. Be dem att dela med sig av sina tankar. Be dem skriva ned vad de kommer fram till.
- (Alla) – Diskutera i helgrupp vad de olika grupperna kommit fram till. Vad är exempelvis likheterna mellan de olika casen? Vad skiljer dem åt?

Följ upp

Följ upp **Case 1** genom att berätta att när minor röjs från en bondes åker kan hen återigen (och utan risk) använda sin mark för att producera mat till familjen eller för försäljning. När vägar röjs från minor kan samma bonde få tillgång till ytterligare marknader att sälja sina varor på. Dessutom kan bondens familj få bättre tillgång till skolor och arbetsplatser. Koppla detta till **Case 2** genom att beskriva att det är vanligt i konfliktdrabbade områden att minor placeras ut i och runt omkring skolor, både på landsbygden och i städer. Minröjning är därför livsviktigt för att fler barn ska kunna gå till skolan utan att riskera liv och hälsa. I minröjda områden kan barn spela fotboll, leka kurragömma och gå själva till skolan utan att oroa sig för sin säkerhet. Genom att få tillgång till utbildning ökar även barnens framtida möjligheter.

Vi rekommenderar starkt att du som diskussionsledare även använder följande fördjupningstips för att konkretisera och göra uppföljningen mer personlig. Fördjupningstipsen har en stark koppling till övningen.

Tips på fördjupning 1

Konkretisera och gör uppföljningen mer personlig genom att berätta om Abdurrahim och Nasers berättelser som går att läsa på Svenska FN-förbundets sida om projekt Minor: <https://fn.se/vi-gor/vi-stodjer-viktiga-fn-projekt-i-varlden/minor/berattelser-fran-verkligheten/>

Tips på fördjupning 2

Visa filmen om UNMAS arbete i Mosul, Irak, för att konkretisera de komplexa utmaningar som minröjare ställs inför i stadsmiljöer som drabbats av krig och konflikt. Länk till filmen: [Mosul: The Road to Recovery](#)

AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial

Lärarmaterial på Portalen för FN-skolor, www.fn.se/portalen lösenord: *indien*

- AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial (detta häfte).
- Tre PowerPoints: *10 tips för en bättre värld* med tillhörande faktablad som talarmanus; *Agenda 2030* med talarmanus och diskussionfrågor; *Varför ska vi bry oss om klimatet?* med talarmanus och diskussionfrågor.

Övriga digitala källor för fördjupning och fortbildning

- FN-förbundets hemsida om Globala målen: <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>
- Kampanjen Act now: <https://www.un.org/en/actnow/>
- FN:s sida om Agenda 2030 och Globala målen: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>
- FN-fakta nr. 1, 2016 (nytryck oktober 2017): Agenda 2030: https://fn.se/wp-content/uploads/2016/04/Faktablad_nytryck-2017-digital.pdf
- FN-fakta nr. 3, 2017: Utvecklingsfinansiering: <https://fn.se/wp-content/uploads/2017/10/3-17-Utvecklingsfinansiering.pdf>
- FN-fakta nr. 4, 2018: Uppföljning av Agenda 2030: <https://fn.se/wp-content/uploads/2018/12/4-18-Uppf%C3%B6ljning-av-Agenda-2030.pdf>
- FN-fakta nr. 3, 2019: Globala målen – så går det: <https://fn.se/wp-content/uploads/2019/10/3-19-Globala-m%C3%A5len-s%C3%A5-g%C3%A5r-det.pdf>
- FN-fakta nr. 1, 2020: Globala målen: mål 1 – ingen fattigdom: <https://fn.se/wp-content/uploads/2020/03/varldshorisont-nr-1-2020-agenda2030-mal-1.pdf>
- FN-fakta nr. 2, 2020: Globala målen: mål 2 – ingen hunger: <https://fn.se/wp-content/uploads/2020/05/varldshorisont-nr-2-2020-agenda2030-mal-2.pdf>
- FN-fakta nr. 4, 2020: Globala målen: mål 3 – hälsa och välbefinnande: <https://fn.se/wp-content/uploads/2020/12/4-20-Mal-3.pdf>
- FN-fakta nr. 1 2021: Globala målen: mål 4 – god utbildning för alla: <https://fn.se/wp-content/uploads/2021/06/1-21-Mal-4.pdf>
- FN-fakta nr. 2 2021: Globala målen: mål 5 – jämställdhet: <https://fn.se/wp-content/uploads/2021/06/2-21-Mal-5.pdf>
- UNDP:s sida om Globala målen: <http://www.globalamalen.se/>
- SCB om mål 13: <https://scb.se/hitta-statistik/temaomraden/agenda-2030/mal-13/>
- Regeringskansliets sida om de globala målen: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>
- BBC:s utmärkta serie PROJECT 17: <https://www.bbc.co.uk/programmes/w13xtvfr/episodes/player?page=2>
- Globalis.se: <https://www.globalis.se/>

AKTION FN för en bättre värld - koppling till Lgy 11 och 37 kursers centrala innehåll

Förskolans och skolans värdegrund:

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2013/forskolans-och-skolans-vardegrund---forhallningssatt-verktyg-och-metoder>

Engelska 5

- Ämnesområden med anknytning till elevernas utbildning samt samhälls- och arbetsliv; aktuella områden; händelser och händelseförlopp; tankar, åsikter, idéer, erfarenheter och känslor; relationer och etiska frågor.
- Talat språk, även med viss social och dialektal färgning, och texter som är instruerande, berättande, sammanfattande, förklarande, diskuterande, rapporterande och argumenterande, även via film och andra medier.
- Muntlig och skriftlig produktion och interaktion av olika slag, även i mer formella sammanhang, där eleverna instruerar, berättar, sammanfattar, förklarar, kommenterar, värderar, motiverar sina åsikter, diskuterar och argumenterar.
- Strategier för att bidra till och aktivt medverka i diskussioner med anknytning till samhälls- och arbetslivet.
- Bearbetning av egna och andras muntliga och skriftliga framställningar för att variera, tydliggöra och precisera samt för att skapa struktur och anpassa till syftet och situationen. I detta ingår användning av ord och fraser som tydliggör orsakssammanhang och tidsaspekter.

Etik och människans livsvillkor

- Olika kulturer, deras uttryckssätt och kulturmönster samt kulturens betydelse för människors värderingar.
- Kulturers och livsåskådningars påverkan på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, livskvalitet, behandling, vård och omsorg samt liv och död.

Friskvård och hälsa

- Människors livsvillkor och hälsoeffekter ur psykosociala, socioekonomiska, kulturella, historiska och internationella aspekter samt genus- och miljöaspekter.

Geografi 1

- Befolkningsutveckling, befolkningsfördelning och rumslig förändring. Urbanisering samt städernas framväxt, funktion, struktur och miljöpåverkan. Betydelsen av migration, utbildning, miljöförändring, försörjningsstrategier, reproduktiv hälsa och familjeplanering sett ur olika perspektiv, till exempel kön, sexualitet, etnicitet och socioekonomiska förhållanden.

Historia 1a1

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter.

Historia 1a2

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.

Historia 1b

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism, diktaturer, folkmord, konflikter och ökat resursutnyttjande. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.

Historia 2a

- Tematiska fördjupningar när det gäller historiska frågeställningar av betydelse för individer, grupper och samhällen, till exempel lokalhistoria, global migration och kulturmöten, olika historiska världsbilder, synen på jämställdhet och människors värde, moderna mediers framväxt samt resursutnyttjande och människors förhållande till naturen.

Humanistisk och samhällsvetenskaplig specialisering

- Fördjupning inom valt kunskapsområde. Exempel på kunskapsområden kan vara arkeologi, EU, freds- och konfliktfrågor, globala utvecklings- och rättvisefrågor, interkulturell kommunikation, kriminologi, litteratur på olika språk, lokala eller regionala studier, mediekommunikation, miljöhistoria samt tolkning och översättning. Samband mellan kunskapsområdet och omvärlden.

Hälsopedagogik

- Människors hälsa, hälsorelaterade levnadsvanor och olika hälsoeffekter ur ett miljöperspektiv, historiskt perspektiv och internationellt perspektiv samt ur sociala och kulturella aspekter.

Internationella relationer

- Olika teoretiska perspektiv på internationella relationer.
- Internationell rätt. Möjligheter och svårigheter med att säkerställa såväl staters som individers rättigheter och säkerhet. Grundläggande internationella konventioner om mänskliga fri- och rättigheter och olika aktörers möjlighet till tillämpning.

Internationellt arbete

- Vård och omsorg i olika länder och hur kulturer påverkar synen på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, medicinsk behandling, vård och omsorg samt liv och död.
- Sociala aspekter och genusaspekter på hälsa och välbefinnande i olika länder.
- Normer och värderingar inom vård och omsorg i olika länder.
- Etiska riktlinjer som är centrala för vård- och omsorgsarbete i olika länder samt värdekonflikter.
- Sociala aspekter och genusaspekter på hälsa och välbefinnande i olika länder.
- Det egna förhållningssättet och den egna rollen i mötet med patienter och brukare samt med olika länders vård- och omsorgsstruktur.

Kultur och idéhistoria

- Villkoren för konstnärlig verksamhet, hur de skiftat över tid och i olika miljöer samt vilken roll genus och annan grupptillhörighet har spelat i sammanhanget.

Människors miljöer

- Människors olika levnadsmiljöer och levnadsvillkor.
- Hur människor påverkas av, samt själva medverkar till, skapandet av de kulturer och samhällen de lever i.
- Hur till exempel genus, klass, etnicitet, familj, generation, funktionsnedsättningar, arbete och fritid påverkar människors levnadsvillkor.
- Demokratisk värdegrund och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter.
- Innebörden av integration, segregation, likabehandling och diskriminering.

Naturkunskap 1a1

- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Naturkunskap 1b

- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Politik och hållbar utveckling

- Grundläggande begrepp inom området hållbar utveckling.
- Interesseorganisationer inom området hållbar utveckling, deras arbete och påverkan på den politiska agendan från lokal till global nivå.
- Etiska värderingar och överväganden i samband med politiska beslut.

Psykologi 1

- Socialpsykologi och dess tillämpningar: hur människan påverkas och formas tillsammans med andra utifrån de grupper och organisationer hon eller han tillhör.
- Psykisk hälsa och ohälsa med betoning på stress och stresshantering samt kriser och krishantering.

Psykologi 2a

- Personlighetspsykologi och dess tillämpningar: hur individen beskrivs utifrån sina egenskaper och hur dessa påverkar individens beteende, känslor och tankar.
- Utvecklingspsykologi och dess tillämpningar: hur människan utvecklas genom livet i samspel mellan arv och miljö.
- Mediers, livsstilars och kulturs påverkan på mänskliga beteenden, känslor och tankar.

Psykologi 2b

- Fördjupning i några psykologiska perspektiv, till exempel kognitionspsykologi, biologisk psykologi, socialpsykologi, personlighetspsykologi, utvecklingspsykologi eller klinisk psykologi.
- Psykologiska tillämpningsområden som är relevanta för elevernas utbildning, till exempel idrottspsykologi, ekonomisk psykologi, kulturorienterad psykologi, trafikpsykologi, teknisk psykologi, arbets- och organisationspsykologi, miljöpsykologi, rättspsykologi, genusrelaterad psykologi, ekologisk psykologi, kundpsykologi, mediepsykologi, familjepsykologi och pedagogisk psykologi.

Rätten och samhället

- Konstitutionell rätt: Sveriges grundlagar med särskild betoning på offentlighetsprincipen och skyddet för mänskliga fri- och rättigheter.
- Internationell rätt: Europarätt inklusive EU-rätt samt det internationella skyddet för mänskliga rättigheter.
- Sambandet mellan etik och moral i samhället, lagstiftning och tolkning av lagar.

Samhällskunskap 1a1

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

Samhällskunskap 1a2

- Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.
- Mediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka.

Samhällskunskap 1b

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller. Möjligheter och utmaningar med digitaliseringen när de gäller frågor om demokrati och politik. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.
- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Mediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.

Samhällskunskap 2

- Nationalekonomiska teories framväxt och genomslagskraft utifrån historiska villkor och motsättningar, till exempel merkantilism, ekonomisk liberalism, marxism, keynesianism och monetarism. Frågor om tillväxt, makt, inflytande, ett hållbart samhälle, digitalisering, miljö och resursfördelning i relation till de ekonomiska teorierna.
- Det nutida samhällets politiska utveckling utifrån historiska ideologiska villkor, till exempel mänskliga rättigheter, nationalism, kolonialism och jämställdhet, i relation till maktfördelning och ekonomiska villkor. Frågor om aktörens handlingsfrihet kontra strukturella villkor.

Samhällskunskap 3

- Globalisering och dess betydelse utifrån ett demokratiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv samt för individer, grupper och nationer. Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld.

Skrivande

- Skriftlig framställning av olika slags texter, med fokus på informerande, berättande och argumenterande journalistiska texter, och av skönlitterära texter av olika slag.
- Den retoriska arbetsprocessen, dvs. hur man på ett strukturerat och metodiskt sätt planerar och genomför skriftlig framställning som tar hänsyn till syfte, mottagare och kommunikationssituation.
- Skriftlig framställning av längre text alternativt några kortare texter, som kan vara av

skönlitterär eller icke-skönlitterär karaktär.

- Berättande i texter som har som syfte att informera, utreda, övertyga och underhålla.
- Textuppbyggnad, sammanhang i text, textmönster och språk i såväl skönlitteratur som i andra typer av texter.

Socialpedagogik

- Utanförskapets problematik på grund av människors livssituationer samt hur dessa påverkas av sociala, kulturella, kognitiva, fysiska och psykiska begränsningar.
- Samhällsutvecklingens påverkan, och olika synsätt genom historien, på verksamheter inom vård och omsorg utifrån till exempel klass, kön och etnicitet.
- Livsvillkor och möjlighet till utveckling för personer som är i behov av stöd och service från samhället.

Socialt arbete

- Offentliga, frivilliga och privata sociala verksamheter, deras organisationer, innehåll och ideologier samt roller i samhället.

Sociologi

- Skapandet av samhällen, kulturer, identiteter, sociala processer och socialisation.
- Sociala strukturer utifrån klass, genus, etnicitet, kultur och religion.
- Sociala normer och kategoriseringar av människor.
- Innebörden av integritet, social kontroll, segregering och marginalisering.
- Diskriminering, jämställdhet och likabehandling.

Svenska 1

- Skriftlig framställning av texter för kommunikation, lärande och reflektion. Språkriktighet, dvs. vilka språkliga egenskaper och textegenskaper i övrigt som en text bör ha för att fungera väl i sitt sammanhang. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter.

Svenska 2

- Muntlig framställning av utredande och argumenterande slag i och inför grupp. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar.
- Uppbyggnad, språk och stil i olika typer av texter samt referat och kritisk granskning av texter. Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter. Normer och stildrag som hör till dessa texttyper. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter.

Svenska 3

- Muntlig framställning med fördjupad tillämpning av den retoriska arbetsprocessen som stöd i planering och utförande samt som redskap för analys. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar.
- Läsning av och arbete med texter, vilket inkluderar strukturering, sovring, sammanställning, sammanfattning och källkritisk granskning.

Svenska som andraspråk 1

- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare. Strategier för att förstå och göra sig förstådd i samtal och diskussioner. Deltagande i samtal och diskussioner, där språk, innehåll och disposition anpassats till ämne, syfte, situation och mottagare, och där argument används för att tydliggöra egna åsikter och bemöta andras argument. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar.
- Skriftlig framställning av texter för kommunikation och reflektion. Strategier för att skriva olika typer av texter som är anpassade efter ämne, syfte, situation och mottagare. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter. Textuppbyggnad, textmönster och språkliga drag i framför allt berättande, beskrivande och argumenterande texter. Referat- och citatteknik samt hänvisningar till olika källor. Frågor om upphovsrätt och integritet vid digital publicering.
- Svenska språkets ordförråd och struktur i olika kommunikationssituationer.
- Läsning av och samtal om texter som används i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.

Svenska som andraspråk 2

- Muntliga utredande och argumenterande presentationer i och inför en grupp. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar. Strategier för att förstå och göra sig förstådd i samtal, diskussioner och presentationer. Deltagande i samtal och diskussioner, där språk, innehåll och disposition anpassats till syfte och mottagare, och där argument används för att tydliggöra egna åsikter och bemöta andras argument.
- Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter. Strategier för att skriva olika typer av texter som är anpassade efter ämne, syfte, mottagare. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter. Textuppbyggnad, textmönster och språkliga drag i framför allt utredande och argumenterande texter. Referat- och citatteknik samt hänvisningar till olika källor.
- Svenska språkets ordförråd och struktur i olika kommunikationssituationer.
- Läsning av och samtal om texter som används i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.

Svenska som andraspråk 3

- Muntlig framställning av utredande och argumenterande slag för olika mottagare. Strategier för att förstå och göra sig förstådd i samtal, diskussioner, debatter och föredrag. Faktorer som gör en muntlig presentation intressant och övertygande. Användning av såväl digitala som andra presentationstekniska hjälpmedel för att stödja och förbättra muntliga framställningar. Deltagande i samtal och diskussioner, där språk, innehåll och disposition anpassats till syfte och mottagare, och där argument används för att tydliggöra egna åsikter och bemöta andras argument. Disposition, språkliga drag och retoriska grepp i olika typer av muntlig framställning.
- Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter av vetenskaplig karaktär. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på och samarbete när det gäller texter. Strategier för att skriva olika typer av texter som är anpassade efter ämne, syfte, situation och mottagare. Textuppbyggnad, textmönster och språkliga drag. Referat- och citatteknik samt grundläggande kunskaper i källkritik.
- Svenska språkets ordförråd och struktur i olika kommunikationssituationer.
- Läsning av och samtal om texter av olika slag, med tonvikt på att strukturera, referera, värdera och kritiskt granska större textmängder, samt diskutera dispositionen, språket och stilen i texter av vetenskaplig karaktär.